

ELŻBIETA PŁÓCIENNIK
Uniwersytet Łódzki

MISTYFIKACJA DZIAŁAŃ INNOWACYJNYCH NA PRZYKŁADZIE ŁÓDZKICH NAUCZYCIELI PRZEDSZKOLI

W ostatnich latach zaobserwować można dużą aktywność łódzkich nauczycieli przedszkoli w obszarze nowatorstwa pedagogicznego¹. Ze względu na skalę tego zjawiska i niewielki stopień upowszechnienia efektów zmian wprowadzanych w rzeczywistość edukacyjną przedszkoli, postanowiłam przyjrzeć się tym działaniom w ramach badań własnych. Ponieważ najszerszą wiedzę na temat nowatorskich działań w łódzkich przedszkolach mają ich autorzy i realizatorzy, dlatego przedmiotem badań uczyniłam innowacyjność w łódzkich przedszkolach w opinii samych nauczycieli-innowatorów.

Innowacja pedagogiczna rozumiana jest przeze mnie jako zmiana struktury systemu szkolnego (w tym całości lub ważnych jego czynników) „w celu wprowadzenia ulepszeń o charakterze wymiernym”². Dlatego zasadniczym celem teoretycznym przeprowadzonych badań było poznanie i analiza wdrażanych w przedszkolach zmian w perspektywie wypowiedzi nauczycieli, jako autorów tych zmian. Odniesieniem teoretycznym do uszczegółowienia proponowanych w łódzkich przedszkolach modyfikacji programowych, metodycznych i organizacyjnych³ stała się koncepcja zarządzania innowacjami w praktyce szkolnej⁴, zgodnie z którą możliwe są następujące innowa-

¹ Wykaz 26 łódzkich przedszkoli realizujących innowacje w roku szkolnym 2010/11 znajduje się na stronie internetowej Kuratorium Oświaty w Łodzi: <http://www.kuratorium.lodz.pl/data/other/innowacje.pdf>, data dostępu: 25.05.2011 r.

² W. Okoń (1998), *Nowy słownik pedagogiczny*, Warszawa: Wyd. Akademickie Żak, s. 136.

³ *Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej i Sportu z 9 kwietnia 2002 r. w sprawie warunków prowadzenia działalności innowacyjnej i eksperymentalnej przez publiczne szkoły i placówki* (Dz.U. Nr 56, poz. 506) precyzuje rodzaje działalności innowacyjnej w szkole/przedszkolu: programowe, metodyczne i organizacyjne.

⁴ M. Malinowski (1999), *Zarządzanie innowacjami pedagogicznymi w praktyce szkolnej*, Warszawa: Wyd. Raabe.

cyjne działania: przekształcenie, poszerzenie, uzupełnienie, zastąpienie, eliminacja, dostosowanie, wzmocnienie, integracja.

Istotnym odniesieniem teoretycznym przeprowadzonych przeze mnie badań były postulaty weryfikacji, samooceny i wewnętrznej ewaluacji efektów kształcenia i funkcjonowania przedszkola, także w obszarze prowadzenia działalności innowacyjnej⁵. Z kolei w kontekście doniesień badawczych na temat znaczenia sukcesu zawodowego nauczycieli⁶ uznałam, że innowacyjność nauczycieli łódzkich przedszkoli przeanalizować należy także pod kątem upowszechnienia informacji o efektywnych działaniach innowatorów oraz emocji, jakie towarzyszą nauczycielom w związku z opracowywaniem, wdrażaniem i popularyzacją ich innowacyjnych działań.

W związku z powyższym, podstawowymi problemami w moich badaniach stały się następujące pytania:

1. **Jakie innowacje wprowadzają nauczyciele łódzkich przedszkoli?** Przy tym pytaniu interesował mnie szczególnie rodzaj wdrażanej zmiany, jej cele oraz istota. Zależało mi także, by uzyskać informacje o charakterze tych zmian: czy są to rzeczywiste zmiany doskonalące rzeczywistość przedszkolną w różnych obszarach, czy może mają one znamiona fasadowości, czyli „działań na papierze” bez rzeczywistych zmian modyfikujących pracę przedszkola.
2. **Jakie są racjonalne podstawy innowacji pedagogicznych łódzkich nauczycieli?** Przy tak postawionym problemie interesowało mnie szczególnie czy innowacyjność łódzkich nauczycieli oparta jest na rzetelnej analizie potrzeb rozwojowych dzieci, środowiska lokalnego czy przedszkola, zarówno w obszarze społecznym, materialnym, jak i organizacyjnym?
3. **W jaki sposób prowadzona jest ewaluacja wdrażanych przez łódzkich nauczycieli innowacji?** Przy poszukiwaniu informacji odnoszących się do tego problemu chciałam sprawdzić, czy nauczyciele prowadzą analizę i ocenę wdrażanych w przedszkolu zmian oraz w jaki sposób i za pomocą jakich narzędzi to robią.
4. **Czy innowacyjna aktywność nauczycieli jest doceniana i popularyzowana przez dyrektorów i nadzór zewnętrzny? Jeżeli tak, to w jaki sposób?** Poszukując odpowiedzi na to pytanie zamierzałam poznać formy i zakres informacji zwrotnej dla nauczycieli-innowatorów ze strony zwierzchników o jakości wdrażanych działań innowacyjnych oraz odczuciu samych nauczycieli w tym obszarze.

W podjętych badaniach pedagogicznych jako zmienną niezależną przyjęłam aktywność innowacyjną łódzkich nauczycieli przedszkoli w roku szkolnym 2010/11. Jako zmienną zależną przyjęłam proces zmian w łódzkich przedszkolach, którego zasadniczymi elementami są: istota, racjonalność, efektywność

⁵ Zob.: Rozporządzenie MEN w sprawie nadzoru pedagogicznego z dnia 7.11.2009 r., Dz.U. Nr 168, poz. 1324.

⁶ J. M. Michalak (2009), *Uwarunkowania sukcesów zawodowych nauczycieli*, Łódź: Wyd. UŁ.

oraz popularyzacja działań innowacyjnych nauczycieli przedszkoli w środowisku lokalnym.

Jako wskaźniki zmiennej zależnej w zakresie istoty działań innowacyjnych w łódzkich przedszkolach wyznaczyłam charakterystykę wdrażanej innowacji dokonanej przez jej autora oraz procentowe wartości dotyczące udzielonych przez nauczycieli odpowiedzi na temat rodzajów wdrażanych zmian. Jako wskaźnik zmiennej zależnej w zakresie racjonalności działań innowacyjnych w łódzkich przedszkolach wyznaczyłam procentowe wartości udzielonych przez nauczycieli odpowiedzi o podstawach opracowywania i wdrażania zmian w funkcjonowaniu przedszkola, czyli rodzaju i zakresu analiz potrzeb dzieci i środowiska. Z kolei jako wskaźnik zmiennej zależnej w zakresie efektywności działań innowacyjnych w łódzkich przedszkolach przyjąłm opis sposobu analizy i oceny przydatności wdrażanych w łódzkich przedszkolach zmian, dokonany przez samych innowatorów. Natomiast jako wskaźnik satysfakcji nauczycieli-innowatorów co do uznania i popularyzacji ich działań w środowisku przez organa zwierzchnie, przyjąłm wypowiedzi samych innowatorów na ten temat.

Aby uzyskać odpowiedź na tak postawione pytania badawcze, zaplanowałam sondaż diagnostyczny wśród nauczycieli-innowatorów. Badania przeprowadzone zostały wśród nauczycieli 17 łódzkich przedszkoli. Sondażem diagnostycznym objętych zostało 57 autorów innowacji zgłoszonych do wdrażania w roku szkolnym 2010/11 do Kuratorium Oświaty w Łodzi. Nauczyciele innowatorzy (w tym 6 nauczycieli kontraktowych, 10 mianowanych i 41 dyplomowanych) odpowiadali na pytania o specyfikę opracowanej przez siebie innowacji, opisywali jej istotę oraz wymieniali czynniki związane z opracowaniem, wdrażaniem swoich działań nowatorskich.

ISTOTA ZMIAN WDRAŻANYCH W ŁÓDZKICH PRZEDSZKOLACH

W wyniku analizy wypowiedzi respondentów okazało się, że nauczyciele łódzkich przedszkoli przede wszystkim opracowują innowacje odnoszące się do działań programowych (67,9%) i metodycznych (21,4%). Respondenci w niewielkim stopniu podejmują działania zmieniające organizację przedszkola w różnych obszarach (5,35%) oraz wprowadzające nowatorskie środki, formy i metody dydaktyczne (5,35%). Przedmiotem i istotą dokonywanych zmian w opinii nauczycieli jest najczęściej:

- Rozwijanie zainteresowań i zdolności dzieci w różnych obszarach (muzyka, teatr, języki obce, kompetencje komunikacyjne) oraz poszerzanie wiedzy dzieci na różne tematy (regionalizm, ekologia, zdrowie, literatura) w celu poszerzenia oferty programowej przedszkoli.
- Kształtowanie postaw poprzez organizację uczestnictwa dzieci w sytuacjach społecznych (integracja, wrażliwość wartości międzyludzkie) i artystycznych (muzyka, plastyka, drama).

- Organizowanie zajęć terapeutycznych i wspierających rozwój dzieci z dysharmoniami i problemami rozwojowymi (szczególnie w przedszkolach integracyjnych). Tylko w trzech przypadkach (jedno przedszkole integracyjne i dwa masowe) opracowano zmiany mające na celu podniesienie jakości współpracy z rodzicami i środowiskiem, działania integrujące lokalną społeczność, działania prospołeczne mające na celu:

pozyskiwanie sprzymierzeńców do podejmowania działań, poszerzenie i promowanie placówki w środowisku, wzmocnienie emocjonalnych więzi rodzinnych i międzyludzkich, uwrażliwienie dzieci na potrzeby i problemy drugiego człowieka, tworzenie wzorców wychowawczo-społecznych, wprowadzenie dziecka w świat wartości oraz współtworzenie, uaktualnienie oferty (Dom Pomocy Społecznej, niepełnosprawni, Parafia, Rada Mieszkańców, Świetlica Środowiskowa).

Zastanawia, że w łódzkich przedszkolach podejmuje się w niewielkim stopniu działania innowacyjne prowadzące do zmian organizacyjnych (w tym doposażenia sal przedszkolnych oraz opracowywania efektywnych sposobów organizacji pracy z dzieckiem). Tylko czterech nauczycieli-innowatorów biorących udział w tych badaniach wskazało organizację miejsca do zajęć indywidualnych z dziećmi lub zmianę organizacji spożywania przez dzieci posiłków na terenie przedszkola jako istotę własnych działań innowacyjnych. Znaczna część respondentów wypowiedziała się także, że o zewnętrzne wsparcie (w tym także finansowe) swoich innowacji w ogóle nie występowała, ponieważ zdaniem ankietowanych nie było takiej potrzeby. Tylko pięciu respondentów przyznało, że miało problemy finansowe przy realizacji zaplanowanych zmian, a trzech napisało w ankiecie, że mimo starań wsparcia finansowego z Wydziału Edukacji UMŁ nie uzyskało.

Podsumowując tę część analizy uzyskanych danych można przyjąć, że tylko 22,8% innowacyjnych działań nauczycieli łódzkich przedszkoli ma cechy innowacji pionierskich, pozostałe (57,9%) polegają na przyswojeniu i przystosowaniu do warunków danego przedszkola rozwiązań oraz działań już opisanych i realizowanych w innych przedszkolach oraz przez innych nauczycieli⁷. Generalnie poszerzenie (38,3%) podejmowanych działań pedagogicznych o to wszystko, co jest niezbędne dla realizacji pewnych treści (ale nie stanowi wyraźnej nowości) oraz uzupełnienie (43,3%) działań na terenie przedszkola stanowi aż 81,6% zmian, jakie dokonują innowatorzy z łódzkich przedszkoli uczestniczący w sondażu. Z kolei jedynie 3,3% badanych nauczycieli dostosowuje rzeczywistość edukacyjną do aktualnych potrzeb. Jakościowych zmian w edukacji przedszkolnej poprzez przekształcanie istniejącej rzeczywistości edukacyjnej dokonuje 13,3% badanych nauczycieli, a nowe całości na bazie nowych i starych elementów tworzy tylko 3,3% nauczycieli.

⁷ Na to pytanie 11 nauczycieli uczestniczących w sondażu diagnostycznym nie odpowiedziało w ogóle (19,3%).

Nie wystąpiły w działaniach innowacyjnych tych nauczycieli takie zmiany w funkcjonowaniu przedszkoli, jak eliminacja negatywnych czynników oraz zastąpienie nieefektywnych czynników pracy przedszkola innymi. Jest to zastanawiające, ponieważ wśród problemów w edukacji przedszkolnej, jakie badani nauczyciele sformułowali, oprócz problemów organizacyjnych (zbyt liczne grupy dzieci uniemożliwiające indywidualizację oddziaływań dydaktyczno-wychowawczych i opiekuńczych, brak realnej współpracy z poradniami psychologiczno-pedagogicznymi i specjalistami od terapii zaburzeń w rozwoju dziecka) oraz biurokratycznych (nadmiernie rozbudowana dokumentacja, jaką nauczyciel jest zobowiązany prowadzić i gromadzić) pojawiły się także problemy materialne (brak pomocy dydaktycznych i nowoczesnego sprzętu). Biorąc pod uwagę fakt, że rady pedagogiczne zobowiązane są prowadzić analizy funkcjonowania przedszkola także pod kątem jego słabych stron⁸, można wysnuć wnioski, że działania innowacyjne najbardziej potrzebne i realnie zmniejszające dysfunkcyjność przedszkola nie są opracowywane i wdrażane przez rady pedagogiczne łódzkich przedszkoli.

RACJONALNOŚĆ ZMIAN W ŁÓDZKICH PRZEDSZKOLACH

Na podstawie zebranych w moich badaniach danych można także wysunąć wniosek, że podstawą innowacyjności nauczycieli nie jest rzetelna diagnoza potrzeb zmian w łódzkich przedszkolach. Respondenci odpowiadali, iż brali pod uwagę potrzeby rozwojowe dzieci macierzystego przedszkola (37,4%) lub specyficzne potrzeby edukacyjne dzieci z grupy, którą prowadzili (24,3%). Tylko 13,9% respondentów przyznało również, że przed opracowaniem innowacji brało pod uwagę priorytety edukacyjne MEN i wytyczne łódzkiego Kuratorium Oświaty, a 4,3% nauczycieli-innowatorów wzięło pod uwagę w tym względzie wnioski dyrektora przedszkola z nadzoru pedagogicznego. Niewielu nauczycieli uwzględniło potrzeby środowiska lokalnego (7,8%), potrzeby rodziców dzieci uczęszczających do przedszkola (7,8%) czy potrzeby pracowników przedszkola (3,5%) jako podłoże opracowywania innowacji. Pojawiły się także wypowiedzi nauczycieli, że nie było potrzeby analizy sytuacji w edukacji przedszkolnej przed opracowaniem i wdrożeniem zaprojektowanych przez nich zmian (2,6%) lub określające jako podstawę opracowania innowacji ich własne zainteresowania (2,6%). Przy czym aż 17,4% respondentów określiło awans zawodowy jako podstawową przyczynę opracowania innowacji.

Jako przyczyny współtowarzyszące pojawieniu się pomysłu opracowania innowacji respondenci wskazali przede wszystkim oczekiwania odbiorców (rodziców i dzieci) usług edukacyjnych i chęć sprostania im (28,4%), aspiracje zawodowe nauczycieli

⁸ Zob.: *Rozporządzenie MEN w sprawie nadzoru pedagogicznego z dnia 7.11.2009 r.*, dz. cyt.

i dążenie do „mistrzostwa” osobistego (30,9%) oraz chęć dotrzymania kroku zmianom zachodzącym w otoczeniu (29,6%). Jedynie dwóch nauczycieli wymieniło jako przyczynę swojej innowacyjności narastanie niepokojących zjawisk w pracy przedszkola. Natomiast niezadowolenie z rezultatów własnej pracy i niedogodności wynikające z funkcjonowania przedszkola wskazano tylko po jednym razie.

Te wypowiedzi nauczycieli biorących udział w badaniach tylko częściowo są spójne z ich wypowiedziami na temat istoty wdrażanych w przedszkolach innowacji. Jak już wcześniej napisałam, zasadnicza część wdrażanych w łódzkich przedszkolach innowacji ma na celu poszerzenie wiedzy dzieci w jakimś obszarze, czyli ankietowani nauczyciele najczęściej nastawiają proces edukacyjny na aspekty poznawcze i poszerzanie treści podstawy programowej. Rodzi się więc następująca wątpliwość: czy większość zmian proponowanych w innowacjach łódzkich nauczycieli jest zgodna z najnowszymi tendencjami w pedagogice przedszkolnej, w której postuluje się odejście od nabywania przez dzieci wiedzy i skupienie się na zdobywaniu i doskonaleniu przez dzieci kompetencji i umiejętności?

Kolejnym problemem, jaki zauważam, jest związek zmian systemowych w edukacji przedszkolnej z opracowanymi przez nauczycieli innowacjami – wraz z odejściem 6-latków do szkoły we wrześniu 2012 roku większość innowacji opracowana i wdrożona w łódzkich przedszkolach może okazać się nieprzystającą do nowych warunków w edukacji przedszkolnej, czyli uczestnictwa w niej dzieci młodszych o zupełnie innych potrzebach rozwojowych niż dzieci 6–7-letnie. W tym zakresie tylko innowatorzy z jednego przedszkola zauważyli w ankiecie, że po wnikliwej analizie zmian programowych ich innowacja została zmodyfikowana i ponownie jest wdrażana w przedszkolu przez kolejne lata. Jednak większość nauczycieli-innowatorów nie modyfikuje swoich programów autorskich w wyniku wnikliwej ewaluacji prowadzonych działań innowacyjnych. Wobec tego można postawić kolejne pytanie: Na jakiej podstawie realizują swoje innowacje dłużej niż przez czas przeznaczony na wdrożenie i weryfikację ich skuteczności?

EFEKTYWNOŚĆ ZMIAN W ŁÓDZKICH PRZEDSZKOLACH

Ustosunkowując się do efektywności wprowadzonych zmian wszyscy nauczyciele stwierdzili, że ich innowacja była poddawana ewaluacji, czyli analizie i ocenie. Podstawą tej ewaluacji były jednak przede wszystkim prezentacje nabytych w trakcie realizacji innowacji umiejętności dzieci (np. prezentacja dziecięcych umiejętności podczas zajęć otwartych i występów, piknik Europejczyków połączony z konkursem wiedzy o krajach należących do UE, quizy, wystąpienia publiczne, udział dzieci w konkursach wiedzy i plastycznych, w przedstawieniach teatralnych i przeglądach artystycznych). Prawie wszyscy respondenci wskazali jako źródło oceny efektywności innowacji notatki dokonywane w arkuszach obserwacji po badaniu umiejętności

nabytych przez dzieci w toku obserwacji i poprzez pytania sondażowe dla dzieci oraz karty pracy o określonej tematyce. Tylko dwunastu respondentów uwzględniło opinie rodziców w metodach gromadzenia informacji o efektach swojej innowacji, a jedynie trzech nauczycieli-innowatorów badało opinie innych nauczycieli i środowiska na temat efektywności wprowadzanych przez siebie zmian. Tylko jeden respondent prowadził badanie losów absolwentów jako źródło informacji na temat efektywności własnego programu działań innowacyjnych. A zatem ewaluacja działań, określonych przez respondentów jako nowatorskie, prowadzona jest przez nich najczęściej w sposób bardzo subiektywny. Uważam więc, że nie może stanowić źródła faktycznej oceny.

Wątpliwości co do okresowości i powierzchowności wprowadzanych w przedszkolach zmian potwierdzają także wypowiedzi nauczycieli odnoszące się do powodów zaprzestania realizacji innowacji na terenie przedszkola. Jako powód przerwania wdrażania innowacji podawali:

zmiana podstawy programowej; skończony czas wdrażania innowacji; zmiana przez mnie placówki; pracuję [obecnie] z dziećmi 3-letnimi, a innowacja była dla dzieci 5–6-letnich; zmniejszenie ilości godzin pracy z dziećmi, inne zadania; zakończenie cyklu edukacyjnego przez dzieci; zmiana osoby dyrektora w przedszkolu.

Kolejnym problemem, jaki dostrzegam w tej części analizy zebranych danych, jest bardzo częsty fakt pomijania wytycznych wewnętrznego i zewnętrznego nadzoru pedagogicznego w koncepcjach zmian wdrażanych w łódzkich przedszkolach. Rozmija się to z wdrażaną od kilku lat przez nadzór zewnętrzny tendencją doskonalenia jakości pracy przedszkola (i szkoły) w wyniku analizy mocnych i słabych stron jego funkcjonowania oraz wdrażania planów naprawczych⁹. Biorąc przy tym pod uwagę liczbę wdrażanych innowacji w niektórych przedszkolach (także 3–4 innowacje realizowane jednocześnie) można mieć wątpliwości co do ich jakości oraz jakości zmian wprowadzanych w rzeczywistość tych przedszkoli.

Dylematy nauczycieli-innowatorów na temat efektywności i rzeczywistych zmian dokonywanych w łódzkich przedszkolach zawarte są w następujących wypowiedziach respondentów:

innowacje, z którymi się zetknęłam były elementem rywalizacji przedszkoli i dyrektorów między sobą oraz wymogiem związanym z awansem zawodowym; myślę, że nie wszyscy są pasjonatami tej tematyki; koleżanki prowadzą swoje programy i są na tym skupione.

Zastanawia mnie, że 14% respondentów nie ma przeświadczenia o wprowadzaniu rzeczywistych zmian doskonalących pracę przedszkola również przez innych nauczy-

⁹ Wytyczne na ten temat zwiera również przytaczane wcześniej rozporządzenie MEN dotyczące nadzoru pedagogicznego.

cieli¹⁰. Interesujące jest także to, że aż 31,6% nauczycieli-innowatorów stwierdziło, że nie ma ochoty opracowywać kolejnych działań innowacyjnych w przedszkolu, a trzech nauczycieli nie odpowiedziało na to pytanie. Jako przyczyny swojej postawy podawane są następujące argumenty:

małe zainteresowanie innych pracowników przedszkola; realizuję inne działania; obecnie chcę realizować już opracowane programy, gdyż wdrożyłam dwa; jestem już zmęczona pracą, pozostawiam pole do popisu młodym nauczycielom; uważam, że jedna innowacja prowadzona przez jednego nauczyciela wystarczy, aby przeprowadził ją dokładnie; zbyt dużo postępowych zmian w prawie oświatowym w krótkim czasie (podstawa programowa, programy, rozporządzenia MEN).

Jak widać, emocje respondentów związane z wprowadzaniem zmian w przedszkolu oraz ich kontynuacją są różnorodne. A powiązane są one także z popularyzacją i uznaniem dla nauczycielskich innowacji.

POPULARYZACJA ZMIAN W ŁÓDZKICH PRZEDSZKOLACH

Przyczyną niektórych negatywnych emocji nauczycieli-innowatorów może być także brak zainteresowania ze strony władz zwierzchnich przedszkoli (Wydział Edukacji UMŁ oraz Kuratorium Oświaty) realizowanymi przez nich innowacjami – aż 57,9% nauczycieli innowatorów biorących udział w sondażu odpowiedziało, że władza zwierzchnia nie zainteresowała się ich innowacyjnymi działaniami, a 7% respondentów nie odpowiedziało na to pytanie. Kilku nauczycieli potwierdziło zainteresowanie władz innowacjami realizowanymi na terenie przedszkoli – były to pozytywne opinie przy ich zatwierdzaniu; udział przedstawicieli władz zwierzchnich w imprezach podsumowujących realizację działań powiązanych z innowacją; ocena dokonywana podczas wizytacji kuratorskiej. O sponsoringu Wydziału Edukacji UMŁ wspomniało dwóch respondentów, nagrody Prezydenta Miasta Łodzi i Kuratora Oświaty w Łodzi otrzymało dwóch nauczycieli, propozycję prezentacji dokonań innowacyjnych na spotkaniach dyrektorów otrzymało również dwóch innowatorów.

Wniosek z tych rozważań może być dwojaki: albo władze zwierzchnie nie doceniają działań innowacyjnych realizowanych przez nauczycieli i dyrektorów w przedszkolach, albo poziom tych działań innowacyjnych jest niski i nie zasługuje na podkreślenie i popularyzację. Inne wypowiedzi nauczycieli innowatorów odnoszące się do problemu popularyzacji dokonanych przez nich zmian w przedszkolach (jako

¹⁰ Zastanawiający jest także fakt, że ponad 10% respondentów w ogóle nie odpowiedziało na pytanie: *Czy ma Pan/i przeświadczenie o wprowadzeniu przez innych nauczycieli rzeczywistych zmian doskonalących pracę przedszkola?*

efektywnych) pogłębiają tę wątpliwość – tylko 49,1% respondentów przyznało, że ich innowacja została spopularyzowana w środowisku jako efektywna. Innowacje te popularyzowane były częściej przez doradców metodycznych przy Łódzkim Centrum Doskonalenia Nauczycieli i Kształcenia Praktycznego podczas konferencji metodycznych, w formie spotkań warsztatowych, zajęć modelowych oraz poprzez powoływanie zespołów metodycznych, w których zainteresowani nauczyciele dzielą się swoimi doświadczeniami (sześciu respondentów).

Nauczyciele uczestniczący w sondażu najczęściej czują się docenieni jedynie przez dzieci, czasem przez rodziców lub dyrektorów, w niewielkim stopniu – przez zwierzchników. Nauczyciele w ankietach pisali:

brak zainteresowania ze strony rodziców; okazuje się małe zainteresowanie tym tematem, trzeba chyba bardziej zachęcać; być może za mało czasu poświęcam na zapoznawanie innych z tą innowacją; niedocenienie nakładu włożonej pracy, a poświęcałam czas poza godzinami pracy na prowadzenie zajęć terapeutycznych; nie odczuwam docenienia jako dyrektor: ani zwiększenia dodatku motywacyjnego, ani podziękowań czy nagród ze strony WEUMŁ, czy KO.

Docenienie zaangażowania i aktywności nauczycieli w poprawę pracy przedszkola jest istotnym czynnikiem budującym pozytywne emocje i poczucie sprawstwa autorów zmian. Wskazują na to wypowiedzi wielu respondentów na temat emocji przeżywanych podczas opracowywania i wdrażania innowacji oraz ich wypowiedzi na temat chęci opracowywania i wdrażania kolejnych nowatorskich działań. Oto przykłady:

ta, którą napisałam dała mi dużo zadowolenia i satysfakcji, jest przydatna w pracy z dziećmi; wdrażanie innowacji sprawia mi wiele satysfakcji i zadowolenia; odczuwam taką potrzebę; lubię wdrażać własne pomysły oraz wzbogacać wiedzę dzieci; lubię realizować nowe treści programowe i wdrażać własne pomysły; stale poszukuję nowych rozwiązań podnoszących jakość mojej pracy, dających satysfakcję.

Potencjał łódzkich nauczycieli w obszarze nowatorstwa jest duży. Większe więc zainteresowanie władz zwierzchnich i środowiska edukacyjnego w Łodzi działaniami innowacyjnymi nauczycieli mogłoby być czynnikiem budującym pozytywną samoocenę nauczycieli-innowatorów i motywującą do wzmożonej aktywności innowacyjnej na rzecz przedszkoli.

WNIOSKI Z PRZEPROWADZONYCH BADAŃ

Na podstawie przeprowadzonych badań chciałabym wysunąć następujące wnioski:

1. Nowatorstwo pedagogiczne – to ulepszanie pracy dydaktyczno-wychowawczej poprzez wdrażanie pomysłów racjonalizatorskich nauczycieli, odnoszących się do

zmian w treściach, metodach i środkach oraz formach organizacyjnych kształcenia i wychowania; postać egalitarna, to autorskie (najczęściej indywidualne) programy z założenia doskonalące procesy zachodzące w przedszkolach masowych.

2. Najczęściej nauczyciele realizują pod nazwą „innowacji” takie działania, które tak naprawdę należą do podstawowych funkcji przedszkola oraz zadań nauczycieli w nich pracujących – kształtowanie i rozwijanie różnorodnych postaw dzieci, rozwijanie ich zainteresowań, zdolności i kompetencji w różnych obszarach jest standardem pracy przedszkoli, ponieważ określone zostało w podstawie programowej wychowania przedszkolnego. To samo dotyczy organizowania na terenie przedszkola integracyjnego pracy korekcyjno-kompensacyjnej i wspierającej dzieci z dysfunkcjami rozwojowymi, czy w przedszkolach masowych – z dysharmoniami rozwojowymi i specyficznymi trudnościami w uczeniu się.
3. Zamiast wdrażania jednocześnie wielu innowacji programowych i metodycznych rady pedagogiczne łódzkich przedszkoli powinny skupić swą uwagę na opracowywaniu i rzeczywistym (jednocześnie zespołowym) wdrażaniu zmian. Zmiany te powinny być adekwatne do faktycznych potrzeb przedszkoli i zgodne z ewaluacją wewnętrzną i zewnętrzną, dokonywaną na podstawie rzetelnej analizy funkcjonowania tych instytucji.
4. Ewaluacji powinny podlegać wdrażane w przedszkolu zmiany – tylko na takiej podstawie możliwe jest dostosowywanie innowacyjnych działań do zmieniających się warunków w oświacie, potrzeb dzieci oraz ich rodziców, a także optymalne wykorzystanie potencjału i angażowania się nauczycieli w proces własnego rozwoju zawodowego. Należy także mieć na uwadze, że to właśnie ewaluacja, dokonywana rzetelnie i systematycznie, podnosi jakość zmian i może faktycznie stworzyć podstawy podejmowania decyzji dotyczących kontynuacji, modyfikacji czy porzucania wdrażanej innowacji na terenie przedszkola.
5. Przyczyną podjęcia działań innowacyjnych przez nauczycieli uczestniczących w badaniach nie zawsze jest narastanie niepokojących zjawisk na terenie przedszkola lub w środowisku lokalnym, niezadowolenie „klientów” (dzieci i ich rodziców) lub nauczycieli z rezultatów kształcenia lub niedogodności wynikających z funkcjonowania przedszkola. Często opracowywanie innowacji pedagogicznych jest wynikiem realizacji aspiracji zawodowych nauczycieli związanych z osiągnięciem kolejnych stopni awansu zawodowego lub ich dążeniem do „mistrzostwa” pedagogicznego¹¹. Jednak ambicje nauczycieli zaspokajane w sposób relacyjny (przez porównywanie jednego z drugim i typowanie do awansu zawodowego poprzez zgromadzoną dokumentację, a nie rzeczywiste osiągnięcia) nie służą współpracy nauczycieli i rzeczywistemu doskonaleniu jakości pracy przedszkoli.

¹¹ Zob.: J. M. Michalak (2009), *Uwarunkowania sukcesów zawodowych nauczycieli*, dz. cyt.

6. W praktyce innowacyjnej łódzkich nauczycieli dominują zmiany adaptowane, czyli działalność odtwórcza i asymilacyjna. Brak jest oryginalnych rozwiązań dydaktyczno-wychowawczych i organizacyjnych, których podłożem są zachowania nacechowane świadomością, pozbawione schematu, pozwalające na dostosowywanie się do zmiennych warunków i sytuacji w otaczającej rzeczywistości oraz w edukacji.
7. Niezbędne jest współdziałanie Wydziału Edukacji i Kuratorium Oświaty z innowatorami w celu wsparcia strukturalnych i organizacyjnych inicjatyw w przedszkolach (lepsze wyposażenie przedszkoli w pomoce dydaktyczne, sprzęt sportowy i nowoczesne wyposażenie, niezbędne do realizacji opracowywanych i wdrażanych przez nauczycieli programów), co ze względu na braki w dofinansowaniu łódzkich przedszkoli jest trudne do spełnienia – wsparcie finansowe dla swoich innowacji otrzymują nieliczni nauczyciele. Nauczyciele i dyrektorzy powinni wyraźnie artykułować potrzeby materialno-organizacyjne przy realizacji zaplanowanych modyfikacji w pracy przedszkola, ponieważ głębokie, długofalowe i rzeczywiste zmiany w jego funkcjonowaniu nie są możliwe bez nakładów finansowych na nowoczesne narzędzia, na jakich pedagodzy-innowatorzy mogą oprzeć swoje działania edukacyjne i wychowawcze¹².
8. Ankietowani nauczyciele mówili także o potrzebie masowego zatrudnienia w przedszkolach nauczycieli wspierających i specjalistów z uwagi na:

oczekiwania MEN i Kuratorium Oświaty co do szeroko pojętej indywidualizacji pracy z dzieckiem, realizowania pomocy psychologiczno-pedagogicznej na terenie przedszkola, w końcu realizowania bardzo obszernych treściowo programów wychowania w przedszkolu (...) oraz (...) znaczną liczbę dzieci wymagających pomocy psychologiczno-pedagogicznej.

Wniosek z badań może być następujący: w łódzkich przedszkolach potrzebne są innowacje, programy umożliwiające diagnozę oraz podnoszące jakość udzielania pomocy psychologiczno-pedagogicznej dzieciom i ich rodzinom (we współpracy z poradniami psychologiczno-pedagogicznymi). Takie działania potrzebne są nie tylko w przedszkolach integracyjnych, ale i w przedszkolach masowych.

Bycie innowatorem nie jest łatwe, wymaga dużo dodatkowej pracy, zaangażowania i odpowiedzialnego wywiązywania się z podjętych zadań, szczególnie w sytuacji braku zewnętrznego wsparcia i zainteresowania działaniami realizowanymi na terenie przedszkola (szkoły). Brak zaangażowania nauczycieli w naprawę otaczającej rzeczywistości często zwiększa frustrację z powodu braku poczucia sprawstwa i wpływu na reformę

¹² Zob.: badania Gallupa dotyczące efektywności i jakości firm odnoszących sukcesy przytacza na różnorodnych konferencjach i w publikacjach prof. dr hab. A. Blikle, np. A. J. Blikle (2011), *Doktryna jakości*, Warszawa: <http://firmyrodzinne.pl/download/tqm/Doktryna-jakosci.pdf>; data dostępu 25.05.2011 r.

szkolnictwa oraz zrzucania na innych odpowiedzialności za obecny stan edukacji. Dlatego ważne jest, aby nauczyciele byli projektodawcami i realizatorami innowacji faktycznych, przemyślanych oraz realnie zmieniających rzeczywistość edukacyjną, czyli takich nowatorskich i racjonalizatorskich działań w edukacji, które nie są mistyfikacją oraz działaniem pozornym, a ich efektywność, użyteczność oraz oryginalność jest uznana, popularyzowana i adaptowana przez innych. W przeciwnym razie energia i kompetencje autorów innowacji zostaną wykorzystane przede wszystkim do tworzenia kolejnych „papierów”, będą argumentem w uzyskaniu kolejnego stopnia awansu zawodowego. Chcę zaznaczyć, że problem biurokratyzacji w edukacji przedszkolnej był podnoszony przez nauczycieli uczestniczących w badaniach.

BIBLIOGRAFIA

- Malinowski M. (1999), *Zarządzanie innowacjami pedagogicznymi w praktyce szkolnej*, Warszawa: Wyd. Raabe.
- Michalak J. M. (2009), *Uwarunkowania sukcesów zawodowych nauczycieli*, Łódź: Wyd. UŁ.
- Okoń W. (1998), *Nowy słownik pedagogiczny*, Warszawa: Wyd. Akademickie Żak.
- Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej i Sportu z 9 kwietnia 2002 r. w sprawie warunków prowadzenia działalności innowacyjnej i eksperymentalnej przez publiczne szkoły i placówki*, Dz.U. Nr 56, poz. 506.
- Rozporządzenie MEN w sprawie nadzoru pedagogicznego z dnia 7.11.2009 r.*, Dz.U. Nr 168, poz. 1324.

Elżbieta Płóciennik, *Mistyfikacja działań innowacyjnych na przykładzie przypadków łódzkich nauczycieli przedszkoli*

Title: Mystification of innovative actions – cases in Lodz

Abstract: “To be... the Innovator... or not to be...” – many teachers ask this question nowadays. Taking into account a huge interest of pedagogical innovations it is very important to recognize appropriate conditions, adequate preparation and local approach for modification and reforms, in pre-school education too. The rather that to change some spaces of nursery school's organization isn't easy and efficient, and not always is appreciated in the opinion of the teachers-innovators taking part in described research. It requires a lot of extra work, commitment and responsible performance and.... is noticed for external supervisors rarely. Such findings are presented in this article.